

สมาคมลับอั้งยี่ในภาคกลาง

ชาวจีนไค่พัพพเข้ามาอาศัยอยู่ตาม เมืองต่างๆ ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็น เวลานานแล้ว ในสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวจีนในภาคกลางตั้งถิ่นฐานอยู่กันมากที่สุด ในเขตกรุง เทพฯ และสิ่ง ที่ตามมาพร้อมกับ การตั้งหลักแหล่งของชาวจีน เหล่านี้ คือ สมาคมลับอั้งยี่ จากหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่ค้นพบ ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 อั้งยี่ภาคกลางดูเหมือนจะไม่ค่อยไค่ก่อปัญหาไค่ให้แก่งสังคม ปัญหาอั้งยี่ในเขตนี้เริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ความรุนแรงของปัญหามิว่านน้อยกว่าในภาคใด เป็นอันมาก

การศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอั้งยี่ภาคกลางในบทนี้ แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ ในหัวข้อแรกจะบรรยายอย่างกว้าง ๆ ถึงสภาพทาง เศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2367 - 2453 ส่วนอีกสองหัวข้อต่อมาเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบาทของอั้งยี่ภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2367 - 2411 และ พ.ศ. 2411 - 2453

สภาพเศรษฐกิจภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2367 - 2453

ในทางภูมิศาสตร์ ภาคกลางมีภูมิประเทศเป็นที่ราบ มีอาณาบริเวณตั้งแต่ตอนใต้ของจังหวัดอุตรดิตถ์ลงมาถึงอ่าวไทย เป็นระยะทางยาวประมาณ 480 กิโลเมตร และมีความกว้างระหว่าง 150 - 250 กิโลเมตร ที่ราบภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย ไค่แก่ ระบบของแม่น้ำเจ้าพระยา (ระบบของ)แม่น้ำแม่กลอง และ (ระบบของ)แม่น้ำบางปะกง¹ นับเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ และเป็น

¹ระบบของแม่น้ำ ... หมายถึง แม่น้ำนั้น ๆ และสาขา

เขต เพาะปลูกที่สำคัญของประเทศ¹

ที่ราบภาคกลางแบ่งตามลักษณะโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ได้เป็น 2 เขตย่อย คือ เขตตอนบน และ เขตตอนล่าง ที่ราบภาคกลางตอนบน อยู่ในอาณาบริเวณจังหวัดอุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร บางส่วนของเพชรบูรณ์ และทางตอนเหนือของนครสวรรค์ ในเขตนี้มีภูมิประเทศเป็นที่ราบ ประกอบด้วยเนินเขาเตี้ย ๆ สลับ ไม่ราบเรียบไปทั้งหมด ส่วนที่ราบภาคกลางตอนล่างหรือทุ่งราบเจ้าพระยานั้น มีอาณาเขตตั้งแต่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ลงมาจนถึงอ่าวไทย มีภูมิประเทศเป็นที่ราบดินใหญ่ติดต่อกันโดยตลอด มักเรียกที่ราบภาคกลางตอนล่างนี้ว่า ที่ราบ-ดินดอนสามเหลี่ยม²

จากหลักฐานของทางการ อังยีภาคกลางที่มีมาก่อนความร่วนวายและสร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลคือ สมาคมลี้ในเขตภาคกลางตอนล่าง ส่วนในเขตตอนบนนั้นมีพบพาน้อยมาก การศึกษาในบทนี้จะ เน้นหนักที่สมาคมลี้อังยีในเขตภาคกลางตอนล่างแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนสมาคมลี้ชาวจีนในบริเวณภาคกลางตอนล่างฝั่งตะวันตก (ลุ่มแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำท่าจีน) และฝั่งตะวันออก (ลุ่มแม่น้ำบางปะกง) จะไม่พูดถึง เพราะได้ศึกษาวิเคราะห์

¹ไพฑูริย์ พงศะบุตร, ภูมิศาสตร์ภูมิภาคและภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ-ของประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520) หน้า 3.

²เรื่องเดียวกัน หน้า 5 และสวาท เสนาณรงค์, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2516)

โดยละเอียดในบทที่ 3¹

ภาคกลางตอนล่าง เป็นเขตที่มีดินดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ และมีภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชเมืองร้อนอยู่หลายชนิด พืชที่ปลูกกันมาก คือ ข้าว รองลงมาได้แก่ พริกไทย ฝ้าย ยาสูบ หนาม มะพร้าว ฝัก และผลไม้ต่าง ๆ แมบริเวณภาคกลางตอนล่างจะมีภาวะภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเกษตร เป็นอย่างมาก แต่ในช่วงก่อนการเปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกนั้น การเพาะปลูกในบริเวณนี้ยังมีลักษณะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มิได้ผลิตเพื่อการค้า นอกจากการเพาะปลูกแล้ว ราษฎรในภูมิภาคนี้ยังประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ และการหาของป่าพวกครึ่งไม้พื้นหวาน และสมุนไพรต่าง ๆ² อาจกล่าวได้ว่า ก่อนการทำสนธิสัญญาเบาริงเมื่อ พ.ศ. 2398 แม้อากาศกลางจะมีเศรษฐกิจที่ดีพอควร แต่ก็ยังเจริญรุ่งเรืองน้อยกว่าในเขตหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ลุ่มแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง

¹ สยามสมัยยังอยู่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำบางปะกงนั้น แม้ในทางภูมิศาสตร์จะอยู่ในเขตภาคกลางตอนล่าง เช่นเดียวกับลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แต่มีลักษณะที่แตกต่างบางประการ และมีบทบาทการเคลื่อนไหวคนละช่วงเวลา ผู้เขียนจึงได้แยกวิเคราะห์ต่างหากไว้ในบทที่ 3

² ครอว์ฟอร์ด, เอกสารของครอว์ฟอร์ด, แปลโดย ไพโรจน์ เกษแมนกิจ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2515), หน้า 101 - 104.

สุวิทย์ ไททวยวัฒน์, "วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2394 - 2475" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 66 - 74.

สำหรับชาวจีนนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 โคกตั้งถิ่นฐานอยู่แถบภาคกลางตอนล่างมากพอควร และประกอบอาชีพเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และเป็นช่างฝีมือ เมื่อมีชุมชนชาวจีนกระจายอยู่ทั่วไปในอาณาบริเวณนี้ สิ่งที่มาควบคู่กันก็คือ สมาคมตั้งฮ้างยี่ แต่จากเอกสารของทางการ ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ฮ้างยี่ภาคกลางแทบจะไม่ค่อยได้ก่อปัญหาใดให้แก่สังคม สันนิษฐานว่า บทบาทของสมาคมคงจะเป็นไปในด้านการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์กันและกัน เป็นส่วนใหญ่

ภายหลังการทำสนธิสัญญาทางไมตรีและการค้ากับประเทศตะวันตกอย่างกว้างขวางตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นระบบการผลิตเพื่อการค้า ในขณะที่ตลาดโลกกำลังมีความต้องการข้าวเป็นอย่างมาก ภูมิภาคกลางตอนล่างจึงได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการส่งออก เช่น มีการขุดคลองสายต่าง ๆ เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไป และสนับสนุนให้ชาวนาเขาไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ดินที่บุกเบิกใหม่นี้ การพัฒนาดังกล่าวเริ่มทำกันตั้งแต่กลางสมัยรัชกาลที่ 4 และโคขยายโครงการออกไปมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ผลของการพัฒนาทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคนี้เจริญรุ่งเรือง และขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวจีนจึงอพยพจากที่อื่น เข้ามารวมกันมาอาศัยในภาคกลางตอนล่างมากมาย พวกที่อพยพเขามาเมื่อตั้งถิ่นฐานแล้ว ถ้าเป็นคนไทยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นชาวนา ส่วนพวกชาวจีนมักเป็นพ่อค้าคนกลาง รับซื้อข้าวจากชาวนามาขายให้โรงสี หรือเป็นพ่อค้าเร่ ขาย

สินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันตามหมู่บ้านต่าง ๆ¹ ส่วนในกรุงเทพฯ นั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพวกจีนใหม่หลังไหลกันอพยพเข้ามาทำมาหากิน² ทำให้จำนวนชาวจีนเพิ่มขึ้นจากเดิมมาก ชาวจีนเหล่านี้ประกอบอาชีพรับจ้างทำงานตามโรงสี แผลปลา และห้างร้านต่าง ๆ บางพวกเข้ามาเป็นกุลีชนของอยู่ตามท่าเรือก็มี³

จากที่บรรยายมา จะเห็นได้ว่าชุมชนชาวจีนในเขตภาคกลางตอนล่างขยายใหญ่ขึ้นกว่าเดิม เมื่อมีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่มาก สมาคมลับฮั้งฮี้ที่มีอยู่ย่อมจะต้องขยายใหญ่ขึ้นตามจำนวนชาวจีนที่อพยพเข้ามา และมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นด้วย ยังผลให้ในสมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มมีปัญหาฮั้งฮี้ที่เกิดจากการกระทำของชาวจีนในภาคกลาง

บทบาทของฮั้งฮี้ภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2367 - 2411

ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ชาวจีนได้ตั้งถิ่นฐานในภาค

¹ สุวิทย์ ไพบูลย์รัตน์, เรื่องเดียวกัน หน้า 126 - 229

มัลลิกา เรื่องระพี, "บทบาทของชาวจีนในคานเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์", หน้า 48.

ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล สุภัฏญา. - สุมาลี บำรุงสุข และนันทิยาสว่างวุฒิชัย, "ธุรกิจการค้าชาว: กลุ่มผลประโยชน์และชาวนา พ.ศ. 2398 - 2475", หน้า 1 - 20, 47 - 55, 104

² จีนใหม่หมายถึงชาวจีนที่อพยพมาจากประเทศจีน

³ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยาลักษณ์, เรื่อง "ฮั้งฮี้" นิทานโบราณคดี, หน้า 283 - 286

กลางตอนล่างมากพอประมาณ¹ สมาคมลัทธิขงจื๊อที่พวกชาวจีนในเขตนี้ร่วมมือ-
กันก่อตั้งขึ้น น่าจะเป็นสมาคมชนากกลางและคงจะมีบทบาทสำคัญในด้านการ
ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ปกป้องภัยแก่มวลสมาชิก เช่น เกี่ยวกับสมาคม
ลัทธิขงจื๊อในภูมิภาคอื่น ๆ ส่วนบทบาทในด้านการให้ความเคื้อรอนให้แก่สังคม
นั้น หลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับขงจื๊อภาคกลาง เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีไม่กี่คำ
ถึงเลย เอกสารของทางการเท่าที่มีอยู่ คือ ใบบอกขอเช่าเมืองกรุงเก่า
ที่รายงานให้รัฐบาลที่กรุงเทพฯ ทราบว่า พวกชาวจีนในอยุธยาแอบรวมกลุ่ม
กันตั้งสมาคมลัทธิขงจื๊อ แต่ในใบบอกมิได้พูดถึงบทบาทในคานลอบของขงจื๊อเหล่านี้²
เอกสารอื่น ๆ นอกจากนั้น ได้แก่ คำสั่งของรัฐบาลที่กำชับกำชาให้นายอ่า-
เภอจีนตามเมืองต่าง ๆ คอยระมัดระวังดูแลไม่ให้พวกคนจีนรวมกลุ่มกันตั้ง-
สมาคมลัทธิ³

แม้ว่าเอกสารของรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ไม่ได้
พูดถึงการกระทำในคานลอบของขงจื๊อภาคกลางไว้เลย แต่สมาคมลัทธิชาวจีนใน
เขตนี้ก็น่าจะมีบทบาทไม่แตกต่างจากสมาคมขงจื๊อในภูมิภาคอื่น ๆ จึงควรมีบท-

¹G. William Skinner, Chinese Society in Thailand:
An Analytical History pp 80, 84 - 90.

²กทข. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 เลขที่ 55 จ.ศ. 1227 ร่าง-
ตราถึง เมืองสุพรรณ กรุงเก่า และ เชียงใหม่

³กทข. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 เลขที่ 4 จ.ศ. 1227 ร่างสาร
ตราถึงพระยาไชยวิชิตกรุงเก่า ถึงพระยาอภัยภูธร
เลขที่ 17 จ.ศ. 1227 ร่างสารตราถึง เมืองพรหมบุรี และเมือง
สรรบุรี

เลขที่ 105 จ.ศ. 1229 ร่างตราถึง เมืองอภัยภูธร

บาทในคานลอบอยู่บ้าง แต่อาจเป็นการกระทำที่ไม่ร้ายแรงและมีจำนวนไม่มากนัก รัฐบาลจึงไม่สนใจที่จะบันทึกไว้ การที่อั้งยี่ภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2367-2411 มีการเคลื่อนไหวที่ไม่รุนแรง คง เป็น เพราะสมาคมยังไม่ได้รวมตัวกัน เป็นปึกแผ่นนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับสมาคมลับอั้งยี่ใน เขตหัว เมือง ชายทะเลตะวันออก ลุ่มแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลองในช่วง เวลาเดียวกัน

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ชุมชนชาวจีนในภาคกลางได้ขยายใหญ่ขึ้น ความความเจริญรุ่งเรือง ทาง เศรษฐกิจ สมาคมลับอั้งยี่ที่มีอยู่ จึงพลอยมีกำลังคนเพิ่มมากขึ้นด้วย บทบาทในคานลอบย่อมจะเพิ่มจำนวนขึ้นและมีความรุนแรงกว่าแต่ก่อน จนรัฐบาลต้องหันมาให้ความสนใจ และกล่าวถึงบทบาทเหล่านี้ไว้ในเอกสารต่าง ๆ

บทบาทของอั้งยี่ภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2411 - 2453

อั้งยี่ภาคกลางซึ่ง เคยอยู่อย่างสงบในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 นั้น เมื่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็มีการเคลื่อนไหวที่รุนแรงขึ้น และเริ่มก่อปัญหาให้แก่สังคม จากเอกสารของรัฐบาล อั้งยี่ภาคกลางในสมัยนี้ (พ.ศ. 2411 - 2453) มีบทบาทในคานลอบอยู่ 2 ประการ คือ การทะเลาะวิวาทสู้รบกันเองระหว่างอั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ และการดักลอบประกอบอาชีพ ทุจริตผิดกฎหมาย เช่น คมสุราเถื่อน, ขโมยทรัพย์สิน ปล้นสะดมชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า บทบาทเหล่านี้มีลักษณะไม่แตกต่างจากกิจกรรมของสมาคมลับอั้งยี่ในภูมิภาคอื่น ๆ และล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่กลุ่มชนอื่นในสังคม รัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 จึง เริ่มเผชิญกับปัญหาที่เกิดจากการกระทำของพวกอั้งยี่ภาคกลาง

การศึกษาบทบาทของสมาคมลับอั้งยี่ภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2411 - 2453 นี้ จะศึกษาและวิเคราะห์สรุปอย่างรวม ๆ ถึงบทบาทในคานลอบทั้ง 2 ประการที่ไต่ถ้าวมาข้างต้น ส่วนรายละเอียดการก่อความวุ่นวายทั้งหมดเท่าที่มีปรากฏในเอกสารของรัฐบาลนั้น ไต่สรุปเรียบเรียงจัดลำดับ เหตุการณ์ตาม

วันเวลาที่เกิดไว้ในภาคผนวก ค.

ก. การลักลอบประกอบอาชีพทุจริตผิดกฎหมาย กิจกรรมชนิดนี้เหมือนจะเป็นบทบาทที่ใครพบเห็น เสมอในยามที่พวกอั้งยี่มีความเข้มแข็ง อั้งยี่ภาคกลางก็เช่นกัน. เมื่อมีอำนาจและกำลังคนเพิ่มขึ้น สมาชิกบางกลุ่มไคฉวยโอกาสใช้อำนาจที่เพิ่มขึ้นนี้ แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีขอบ จากเอกสารของทางการ ในช่วง พ.ศ. 2411 - 2453 อั้งยี่ภาคกลางลักลอบประกอบอาชีพทุจริตผิดกฎหมายอยู่ 2 ประการ คือ ปล้นสะคมชาวบาน และ คัมสุรา เดือนขาย¹ การปล้นสะคมชาวบานก่อความเดือดร้อนในหัวเมืองอย่างมาก เพราะเป็นการกระทำที่คุกคามสวัสดิภาพชีวิตและความปลอดภัยของประชาชนโดยทั่วไป ส่วนทางดวรก๊กต้องสูญเสียเงินทอง เสียเวลาส่งเจ้าหน้าที่ออกระงับปราบปรามความวุ่นวายที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ส่วนการลักลอบคัมสุราเดือนขายนั้น แม้จะไม่มีผลกระทบในวงกว้างดัง เช่นการปล้นสะคมชาวบาน แต่ก็โคจรสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้พวกเจ้าภานีนายอากรสุราไม่ใช่น้อย เช่นกัน เมื่อรายไคของพวกเขาเจ้าภานีนายอากร (สุรา) ตกต่ำลง ย่อมมีผลทำให้รายไคของรัฐบาลที่เรียกเก็บจากภานีสุราคองพลอยลดน้อยลงไปควยโดยปริยาย

พวกเจ้าภานีพยายามจับกุมปราบปรามการลักลอบคัมสุรา เดือนขายให้หมดสิ้นไป แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก เพราะพวกอั้งยี่มีกำลังคนมาก จึงไม่เกรงกลัว มักต่อสู้ขัดขืนการจับกุม บางครั้งถึงกับทำร้ายพวกเจ้าภานี เช่น พวกอั้งยี่กรุงเก่า เคยยิงนายอากร เคาสุราที่ไปจับกุมสุราเดือนขาดเจ็บสาหัส² ในระยะหลังทางการต้องเขายิ่งเกี้ยว ให้ความช่วยเหลือ

¹ กจข. ร.5 น.33/1-74. เรื่องอั้งยี่

² กจข. พ.ล. เล่ม 1 จ.ศ. 1245 เรื่องให้ชำระเรื่องเงินอั้งยี่

เหลือพวกเจ้าภาษี ควบคุมการส่ง เจาหนาที่มาช่วยปราบปรามจับกุมอั้งยี่เหล่านี้
ปัญหาการลักลอบคัม เเหลา เดือนชายจึง ลคนอยลง

ข. การทะเลาะวิวาทสู้รบกันเองระหว่างอั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ การ
ยกสมัครพรรคพวกเข้าวิวาทที่รันพันแทงกันระหว่างอั้งยี่ต่างกลุ่ม เป็นอีกกิจ-
กรรมหนึ่งที่พวกสมาคมลับอั้งยี่กระทำกันเสมอ เมื่อมีกำลังและความเข้มแข็ง
อั้งยี่ภาคกลางในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็เช่นกัน ได้ก่อการวิวาทสู้รบกันหลายครั้ง
พวกอั้งยี่วิวาทกัน เพราะแย่งชิงผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจบาง เพราะกอง-
การปกป้อง เพื่อนร่วมกลุ่มที่ไปมีเรื่องมีราวกับอั้งยี่กลุ่มอื่น ๆ บาง การทะเล-
าะ เบาะแวงกันเองนี้ บางคราว เป็นเพียง เหตุการณ์เล็ก ๆ ที่ไม่ร้ายแรง
เท่าใดนัก แต่ในบางครั้งก็ลุกลามไปจนถึงขั้นยกพวกตีรบย่อย ๆ คนเข้าตีกัน
ทางการต้องส่ง เจาหนาที่เขาปราบปราม เหตุการณ์จึงจะสงบลงด้วยดี แม
ว่าพวกอั้งยี่จะทะเลาะวิวาทสู้รบกันเอง มิไ้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำร้ายผู้ใด
แต่การกระทำดังกล่าวก็โคสร่างความเดือดร้อนให้แก่กลุ่มชนอื่นที่อาศัยอยู่ใน-
บริ เวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ

การศึกษายพบาติในคานการวิวาทสู้รบกันของอั้งยี่ภาคกลางในช่วง
พ.ศ. 2411 - 2453 ซึ่งมีอยู่มากมายหลายครั้งนั้น จะศึกษาและกล่าวถึง
เฉพาะการวิวาทของอั้งยี่กรุงเทพฯ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 เพราะ
เป็นการวิวาทที่รุนแรงที่สุดของพวกอั้งยี่ภาคกลาง ส่วนการวิวาทครั้งอื่น ๆ
นั้นโคสรูปเรียบเรียงไว้ในภาคผนวก ค.

การวิวาทของอั้งยี่กรุงเทพฯ มิถุนายน พ.ศ. 2432 ชาวจีนที่
อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้น มีทั้งจีนแท้จิ๋ว สกเกี้ยน และ

1 กช. ร.5 กท. เล่ม 67 เลขที่ 15 และ 17 จ.ศ. 1249
เรื่องตรวจจับอั้งยี่ลักคัมกัสน้ำสุราเดือน

กว้างขวาง และไหลล้า แต่พวกแก๊วจิวมีจำนวนมากกว่ากลุ่มภาษาอื่น ๆ และมักนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ ช่วง พ.ศ. 2411 - 2432 จีนแต้จิ๋วในกรุงเทพฯ ได้รวมกลุ่มกันตั้งสมาคมฮั้งปี้ขึ้น 4 สมาคม คือ งี่เฮงหรือตัวกงสี งี่ฮก ชิวลิกือ และงี่เอเอง สามสมาคมแรกเป็นสมาคมขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ส่วนสมาคมหลังเป็นเพียงสมาคมเล็ก ๆ ในบรรดาฮั้งปี้ทั้ง 4 กลุ่ม พวกงี่เฮงและงี่ฮกมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงมีที่ทำการสมาคมเป็นของตนเอง โดยสมาคมของพวกงี่เอเอง เป็นตึก 4 หลังอยู่ที่ริมถนนวิคพลับปลาไชย ส่วนที่ทำการของพวกงี่ฮกอยู่ที่ตรอกป่าซาสนธิ สำหรับพวกชิวลิกือนั้น เข้าตึกแดง 3 ห้องที่ริมถนนเจริญกรุง เห็นอวัคคันณฆาตยาราม เป็นที่ทำการ สมาคมของพวกงี่เอเอง เป็นตึกเช่าหลังหนึ่งในตรอกไก่ แลบค้าบลงมารัก¹

พวกงี่เฮง (หรือตัวกงสี) งี่ฮก ชิวลิกือ และงี่เอเองนี้ แม้จะเป็นพวกจีนแต้จิ๋ว เหมือนกัน แต่ไม่ลงรอยกัน มักทะเลาะวิวาทกันเสมอ คบหาเรื่องแย่งชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจบ้าง ปกป้องเพื่อนร่วมสมาคมบ้าง เช่น ในเดือนแปดหลัง พ.ศ. 2425 ฮั้งปี้ฮกและงี่เอเองที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตตลาดหมู ฝั่งชนบุรี (สมัยก่อน เรียกว่า กรุงเทพฯ ฝั่งตะวันตก) ได้ยกสมัครพรรคพวกฝ่ายละ 100 กว่าคนเข้าตีกัน สาเหตุของการวิวาทเกิดจากพวกงี่เอเองและงี่ฮก 2 - 3 คนทะเลาะวิวาทกันก่อน ต่อมาเหตุการณ์ได้

¹ กจข. ร.5 น.33/1 เรื่องจีนฮั้งปี้วิวาทกันที่ตำบลบางขวาง

(26 มิถุนายน ร.ศ. 108 - 9 กรกฎาคม ร.ศ. 110)

ร.5 น.33/19 หนังสือของพระยาอินทราธิบคีสีหราชรอง เมืองที่ 242/646 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) ถึง เสนาบดีกระทรวงนครบาล

บานปลายจนถึงขั้นยกพวกนั้ร่อยคน เข้าตีกัน¹ การวิวาทที่ร้นพันแหวง ระหว่าง
อั้งยี่กลุ่มต่าง ๆ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และก่อให้เกิดความเดือดร้อน
ให้แก่กลุ่มชนอื่นในสังคมไม่น้อย

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 ได้เกิดการวิวาททุพตีกันอีก คราว
นี้พวกอั้งยี่กลุ่มมิตรพรรคพวกรวมกันทั้ง 2 ฝ่ายประมาณ 1,000 กว่าคนออก-
มาสู้รบกันที่กลางถนน เจริญกรุง ไท่ทักยานนาวา เป็นเวลา 2 วัน ตำรวจ
ได้เข้าปราบปราม แต่ไม่สามารถระงับความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ทางกรจึง-
ต้องส่งกองทหารไปทำหน้าที่แทน² การวิวาทครั้งนี้ นับ เป็นการเคลื่อนไหวที่
รุนแรงที่สุดเท่าที่พวกอั้งยี่ภาคกลาง เคยกระทำมา

เอกสารของรัฐบาลกล่าวถึงสาเหตุของการวิวาทครั้งนี้ไว้ว่า ใน
วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2432 จีนเตียวฮี้ พี และจีนซุ่นเสง นอง ทั้ง
สอง เป็นอั้งยี่กึ่งสิ่งเอง เอาเงิน 12 เหรียญจะไปฝากส่งให้บิดาที่เมืองจีน
ระหว่างทางพบพวกอั้งยี่ชีวิตอีกกลุ่มหนึ่ง เกิดวิวาทกัน โดยพวกชีวิตถือ เป็น
ฝ่ายก่อเรื่องขึ้นก่อน จีนเตียวฮี้ถูกกลุ่มรวมทุพตีจนบาดเจ็บสาหัส แล้วพวกชีว-
ติถือช่วยกันห้ามจีนเตียวฮี้ทิ้งลงไปแม่น้ำ จีนเตียวฮี้เลยจมน้ำตาย ส่วน
จีนซุ่นเสงถูกตีศีรษะแตก แต่หลบหนีไปได้ เมื่อพวกอั้งยี่เองทราบเรื่อง
ที่เกิดขึ้น ก็รู้สึกโกรธแค้นการกระทำของพวกชีวิตถือมาก และคิดจะแก้แค้น
แต่เนื่องจากพวกเองมีกำลังคนอยู่น้อย จะสู้พวกชีวิตถือไม่ได้ พวก-

¹ กช. จดหมายเหตุวิฆาตที่ 2317 - 2323 และ 2326
(มัทที่ 230/4 - 10 และ 230/13) เรื่องจีนอั้งยี่ก่อการวิวาทที่ตลาดพลู

² กช. ร.5 น. 33/1 เรื่องเดิม

ร.5 น.33/2 กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์มีหนังสือขอสำเนาคำพิพากษา
เรื่องอั้งยี่วิวาทกันที่ตำบลบางขวาง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาค่างราชานุภาพ, เรื่อง
"อั้งยี่" นิทานโบราณคดี, หน้า 283 - 292.

ง์เองจึงไปขอความช่วยเหลือจากพวกง์เองหรือคัวงส์ ต่อมาอีก 2 - 3 วัน อั้งยี่เองและง์เองประมาณ 30 - 40 คนไต่บุกเข้าแฟงอั้งยี่ชิว ลี้ก็อดทนหนึ่งถึงแก่ความตาย เพื่อเป็นการแก้แค้นให้เงินเคี้ยวอี เมื่อพวกชิว ลี้ก็อดทราบเรื่อง เขา ก็ไม่ยินยอม ตระเตรียมจะแก้แค้นพวกง์เองและง์เองบาง เหตุการณ์จึงบานปลายกลายเป็นการวิวาทสู้รบกันระหว่างพวกชิว ลี้ก็อดฝ่ายหนึ่งกับพวกง์เองและง์เองอีกฝ่ายหนึ่ง

ครั้นถึงวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2432 พวกชิว ลี้ก็อดกับพวกง์เองและง์เองโดยกสมัครพรรคพวกรวมกันทั้งสองฝ่ายประมาณ 1,000 กว่าคน ออกมาสู้รบกันที่กลางถนน เจริญกรุง ไท่คัวยานนาวา พวกอั้งยี่ไค่ซันเอา คู โตะ สังกะสี และหีบต่าง ๆ มาทำค่ายบังตัวขวางถนน เจริญกรุงทั้งสองข้าง แล้วเริ่มลงมือขว้างปาตีรันฟันแทงกัน บรรดาโรงสี ร้านค้าในแถบวัดยานนาวาและบางรักพากันปิดกิจการของตนไปชั่วคราว บางแห่งปิดเพราะไม่มีคนมาทำงาน เนื่องจากคนงานที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกอั้งยี่คัวย และไค่พากันหยุดงานไม่ร่วมการวิวาทสู้รบ ส่วนบางแห่งก็ปิดเพราะกลัวว่าจะพลอยฟ้าพลอยฝนใครรับอันตรายจากการวิวาทของพวกอั้งยี่²

ทางคานอธิบคักรมพระนครบาลเมื่อทราบข่าว ไค่ส่งพลตระเวน ออกมาระงับเหตุการณ์ ให้พวกอั้งยี่เลิกวิวาทกัน แต่พวกอั้งยี่กล่าวถึงโทษแก้แค้น จึงไม่ยอมฟังคำห้ามปราม และไค่สู้รบกันต่อมาอย่างไม่หยุดยั้ง จนถึงบ่ายวันที่ 20 มิถุนายนก็ยังไม่ยอมเลิก ฝ่ายพลตระเวน มีกำลังอ่อนแอ ไม่กล้าเข้าปราบปราม ไค่แต่แก้สี่ยกล่อมให้พวกอั้งยี่ยุติการวิวาท แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ พวกอั้งยี่สู้รบกันอยู่ 2 วัน ยิงกันตายไปประมาณ 20 คน

¹ กจข. ร.5 น.33/2 เรื่อง เคิม

² กจข. ร.5 น.33/1 เรื่อง เคิม

และขาดเจ็บอีก 100 กว่าคน¹

เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงได้รับรายงานว่า พลตระเวนไม่สามารถระงับความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ก็ทรงมีคำสั่งให้ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการส่งทหารไปปราบพวกอั้งยี่แทนเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการได้มอบหมายให้พลเรือจัตวา พระยาชลยุทธโยธิน (Richeulieu) และพันตรีจมนวิจิตรยศศักดิ์ (ออก สมมิตร) คุมทหารบก ทหารเรืออย่างละ 4 กองร้อย เดินทางไปปราบพวกอั้งยี่ในตอนเช้าวันที่ 21 มิถุนายน (พ.ศ. 2432) ปรากฏว่ากองทหารที่ส่งมา สามารถระงับการสู้รบใหญ่โตได้ในเวลาอันรวดเร็ว ด้วยความละมุนละม่อม และจับกุมอั้งยี่มาได้ทั้งหมด 905 คน²

รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนความผิดของอั้งยี่เหล่านี้ เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว คณะกรรมการได้ปล่อยตัวอั้งยี่ไป 505 คน จากนั้นได้ส่งศาลล่าช้า ค่าให้การ และพยาบาลหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอั้งยี่อีก 400 คนที่เหลืออยู่ให้ลูกขุน ๗ ศาลหลวงพิจารณากว่าหนคโทษ คณะลูกขุนได้วางบทลงโทษพวกอั้งยี่ตั้งแต่จำคุก 6 เดือนจนถึงประหารชีวิต ทั้งนี้แล้วแต่ความผิดที่ใครกระทำความ แต่รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาลดหย่อนโทษลง เหลือเพียงจำคุก จาก 3 เดือนถึงตลอดชีวิต นอกจากนั้น รัฐบาลได้มีคำสั่งให้

จด. ร.5 น.33/1 เรื่อง เคิม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมบริพัตร
เรื่อง เคิม, หน้า 283 - 292.

² เรื่องเดียวกัน

ปิดสมาคมของพวกเงิง ชิวลิกอ และเงิงเอง มีให้ดำเนินการอีกต่อไป¹
สมาคมใดที่เข้าคึกจากผู้อื่น ก็ให้ยกเลิกการเข้า แล้วคืนคึกให้เจ้าของ
สำหรับอาคารที่ทำการที่เป็นของพวกอั้งยี่เอง ให้ยึดมาเป็นสมบัติของหลวง²
เมื่อรัฐบาลดำเนินการปราบปรามพวกอั้งยี่อย่างจริงจัง ความวุ่นวายต่าง ๆ
ที่เคยเกิดขึ้นจึงสงบลง

แม้เอกสารของรัฐบาลจะระบุว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์
เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 นั้น เนื่องจากอั้งยี่เองและชิวลิกอ 10 กว่า
คนทะเลาะวิวาทกันก่อน และต่อมามีการลอบทำร้ายแก่กัน โดยอั้งยี่-
เงิงซึ่ง เป็นสมาคมใหญ่ให้ความช่วยเหลือแก่พวกเงิงเองซึ่ง เป็นสมาคม เล็ก
จนเหตุการณ์บานปลายถึงขั้นยกพวกนับพันคน เขาคึกกันในท้องถนนหลวง แต่หาก
พิจารณาจากสภาพการต่าง ๆ ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ในขณะนั้นแล้ว
อาจกล่าวได้ว่า การทะเลาะวิวาทของอั้งยี่ 10 กว่าคนนี้มีสาเหตุพื้น

¹ในสมัยรัชกาลที่ 3 รัฐบาลได้ห้ามไม่ให้ชาวจีนรวมกลุ่มกันตั้งสมาคม
ลับ หากชาวจีนกลุ่มใดไม่เชื่อฟัง สอบจับตัก ทางกรมจะจับกุมมาลงโทษ
แต่คำประกาศห้ามนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ชาวจีนยังคงลอบจัดตั้งสมาคมลับอยู่
เสมอ รัฐบาลจึงคัดสินใจยกเลิกการห้ามนี้ในต้นรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนมาอนุญาต
ให้ชาวจีนตั้งสมาคมลับอั้งยี่ใ้ภายใต้กฎข้อบังคับบางประการ หลังการวิวาท
ครั้งใหญ่ของอั้งยี่กรุงเทพฯ (มิถุนายน พ.ศ. 2432) รัฐบาลได้ยกเลิกการ
อนุญาต หันมาใช้วิธีการห้ามปรามเหมือนดัง เช่นแต่ก่อน (อ่านรายละเอียด
เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ในบทที่ 6 นโยบายและผลกระทบ ข้อ ค. นโยบายควบคุม
การตั้งอั้งยี่)

²กจข. ร.5 น.33/1 เรื่อง เคิม

ร.5 น.33/2 เรื่อง เคิม

ร.5 น.6.2/62 คอ เรทปอน เคน เรื่อง คอมมิตตีปรึกษาโทษพวก

จีนอั้งยี่วิวาทกันที่ตำบลบางขวาง

ฐานของการวิวาทในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 หากเป็นเพียงชนวนที่ทำให้
เกิดความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและชิวลิเกอซึ่ง เกิดจากการแย่งชิงผลประโยชน์ * *
ทางเศรษฐกิจ และโคควาเน็มมา เป็นเวลานานหลายปีแล้วนั้น ถึงจุดระเบิด
เกิดเป็นการต่อสู้อย่างรุนแรงขึ้น *

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เศรษฐกิจของไทยเจริญก้าวหน้าไปจากเดิม
 มาก นักธุรกิจชาวตะวันตกและพ่อค้าชาวจีนโคลงทุนตั้งร้านค้า โรงสี
 โรงเลื่อย บริษัทขนส่ง และกิจการค้าอื่น ๆ อีกหลายอย่าง กิจการเหล่านี้
 นี้ต้องการลูกจ้างและกรรมกร เป็นจำนวนมาก จึงมีชาวจีนหลั่งไหลกันอพยพ
 เข้ามาทำงานในประเทศไทยในช่วงนั้นมากมาย ชาวจีนเหล่านี้ เมื่ออพยพ
 มาแล้วก็มักจะสมัคร เป็นสมาชิกของสมาคมลับอังกฤษสมาคมใดสมาคมหนึ่ง สมา-
 คคมี่ภาระหน้าที่ที่จะต้องช่วยหากันทีใด มีความมั่นคงให้สมาชิกทำ จึง เกิด
 การวิวาทแก่งแย่งหากันที ๆ ให้แก่สมาชิกของตนในระหว่างอังกฤษอีกกลุ่มต่าง ๆ
 อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกชิวลิเกอและพวกงี่เฮง แต่การวิวาท
 เท่าที่เกิดขึ้นมักไม่รุนแรงเท่าใดนัก สภาพเช่นนี้โคควาเน็มมา เป็นเวลานาน
 นับสิบปี และความขัดแย้งโคสะสมทวีขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น พวกงี่เฮงจึงให้
 ความช่วยเหลือแก่พวกงี่เฮงอย่างเต็มที่และควบความเต็มใจ จนทำให้การ
 วิวาทของอังกฤษ 10 กว่าคนลูกตามแต่ขยายมา เป็นการต่อสู้ที่รุนแรงของอังกฤษ
 นับพันคน อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็สามารถระงับ เหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นให้ยุติ
 ลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว¹

หลังการวิวาท เหตุอันกฤษประจำประเทศไทยได้รายงานเหตุการณ์

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ,
 เรื่อง เติม; หน้า 283 - 284.

ทั้งหมดให้รัฐบาลอังกฤษทราบ และกล่าวไว้ในรายงานตอนหนึ่งซึ่งสรุปได้
 ความว่า การปราบอั้งยี่ครั้งนี้ประสบผลน่าพึงพอใจ รัฐบาลไทยควรจะได้
 รับการยกย่องอย่างมาก ส่วนพวกอั้งยี่ก็ได้รับบทเรียนที่ทำให้เข็ดหลาบไปอีก
 นาน แต่บุคคลโดยทั่วไป ต่างมีความเห็นว่า ควรจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
แปลงวิธีการควบคุมอั้งยี่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อป้องกันมิให้ เหตุการณ์ทำนองนี้
เกิดขึ้นอีกในอนาคต¹

ทางฝ่ายรัฐบาลไทยเองตระหนักถึงความจริงข้อนี้เช่นกัน หลัง—
 การวิวาท รัฐบาลไคเร่งรัดปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมอั้งยี่
 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อเกิดปัญหาอั้งยี่ขึ้น รัฐบาลใช้วิธีปราบปราม และ
 ออกประกาศห้ามไม่ให้ชาวจีนรวมกลุ่มกันตั้งสมาคมลับ หากชาวจีนกลุ่มใด—
 ไม่เชื่อฟัง ลอบจัดตั้ง ทางกรมจะจับกุมมาลงโทษ แต่ในทางปฏิบัติ เนื่อง
 จากรัฐบาลขาดกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะคอยตรวจตรา อีกทั้งบรรดาเจ้าเมืองก็
 ไม่สนใจดูแลห้ามปราม จึงทำให้การประกาศห้ามตั้งอั้งยี่ประสบผลล้มเหลว
 ชาวจีนยังคงลอบจัดตั้งสมาคมลับอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ รัฐบาลในสมัย—
 รัชกาลที่ 4 จึงตัดสินใจยกเลิกค่าประกาศห้าม เปลี่ยนมาอนุญาตให้ชาวจีน
 ตั้งสมาคมอั้งยี่ใ้ภายใต้กฎข้อบังคับบางประการ การที่รัฐบาลเปลี่ยนแปลง
 วิธีการควบคุมอั้งยี่เป็นเพราะคาดหวังว่า หากอนุญาตให้จัดตั้งสมาคมใ้ภายใต้
 ในขอบเขตที่กำหนดไว้ และให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล น่าจะได้
 ผลดีกว่าการห้ามไม่ให้จัดตั้ง แล้วไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปตามนั้น แต่
 วิธีการที่คิดขึ้นใหม่ซึ่งได้รับการขนานนามในภายหลังว่า "การเลี้ยงอั้งยี่"
 นั้นก็มีได้ประสบผลสำเร็จดังที่คาดหวังไว้² พวกอั้งยี่ยังคงก่อความวุ่นวาย

¹ G.W. Skinner, op cit, pp 143 - 144.

² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรง
 เป็นผู้ริเริ่มเรียกการควบคุมในลักษณะนี้ว่าวิธี "การเลี้ยงอั้งยี่"

ละ เมื่อกฎหมายอยู่เนื่อง ๆ จนเกิดการวิวาทครั้งใหญ่ของอั้งยี่กรุง เพาะ ไผ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 รัฐบาลจึงตั้งสึนใจปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมอั้งยี่เสียใหม่ ควบคุมการทวนกลับมาใช้วิธีการเดิมคือ ห้ามตั้งสมาคมลับโดยเด็ดขาด และได้เริ่มปราบปรามพวกอั้งยี่อย่างจริงจังนับจากนั้นเป็นต้นมา การปราบปรามดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สมาคมลับอั้งยี่เสื่อมสลายลง จนหมดอำนาจและบทบาทไปในต้นรัชกาลที่ 6¹

มีข้อที่น่าสนใจ เกกว่า บทบาทในค่านิยมของอั้งยี่ในเขตหัว เมือง ชานชะ เลตะวันออก ลุ่มแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง อั้งยี่ภาคใต้ และอั้งยี่ภาคกลางที่โคตักชาวีเคราะห์มาแล้วทั้งหมดนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการทะเลาะวิวาทต่อสู้กันเอง การลักลอบประกอบอาชีพทุจริต ผิดกฎหมาย และการต่อต้านการกคชชิม เห่งของขุนนางท้องถิ่น เฉพาะอั้งยี่ภาคกลางมีลักษณะที่แตกต่างจากอั้งยี่ในภูมิภาคอื่นเล็กน้อย กล่าวคือ เอกสารของรัฐบาลเท่าที่มีอยู่ไม่ใคร่ระบุถึงบทบาทของอั้งยี่ภาคกลางในด้านการต่อต้านการไร้อำนาจในทางมิชอบของพวกขุนนางท้องถิ่นไฉ่เลย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น การที่อั้งยี่ภาคกลางไม่มีบทบาทในค่านิยมนี้ คงเป็นเพราะการคมนาคมติดต่อระหว่างกรุง เพาะ และภาคกลางซึ่งอาศัยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นหลักนั้น สะดวกรวดเร็วกว่ากว่าไปมาติดต่อระหว่างกรุง เพาะ และภูมิภาคอื่น ๆ ทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมความประพฤติ และการปฏิบัติราชการของพวกขุนนางท้องถิ่นได้ค่อนข้างจะทั่วถึง การกคชชิม เห่ง จึงคงมีอยู่น้อยและไม่ร้ายแรงนัก พวกอั้งยี่พอจะทนได้ ไม่เคืองรอนจนถึงขั้นที่จะต้องรวมพลังกันก่อความวุ่นวายขึ้น บทบาทในด้านการต่อต้านการกคชชิม เห่งของขุนนางท้องถิ่นจึงไม่ปรากฏในหมู่สมาคมลับอั้งยี่ภาคกลางดังเช่นที่ปรากฏในภูมิภาคอื่น ๆ

¹ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมสมาคมลับอั้งยี่ได้ในบทที่ 6